

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Юридичний факультет

Кафедра історії та теорії держави і права

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

Іщенко Н. М.

“ 2018 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА УКРАЇНИ

Спеціальність 081 Право

Розробник

Завідувач кафедри ІТДП

Завідувач кафедри спеціальності 081 Право

Гарант освітньої програми

Декан юридичного факультету

Директор ННПО

Начальник НМВ

Лісна І. С.

Лісна І. С.

Блага А. Б.

Блага А. Б.

Січко Д. С.

Норд Г. Л.

Потай І. Ю.

Миколаїв – 2018 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Історія держави і права України	
Галузь знань	08 Право	
Спеціальність	081 Право	
Спеціалізація (якщо є)	-	
Освітня програма	Право	
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)	
Статус дисципліни	Нормативна	
Курс навчання	I	
Навчальний рік	2020-2021	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	I-II	I-III
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	9кредитів / 270 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	66 год. лекцій 66 год. семінарських занять 138 год. самостійної роботи студентів	16 год. лекцій 14 год. семінарських занять 240год. самостійної роботи студентів
Відсоток аудиторного навантаження	49%	11%
Мова викладання	українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	Залік (I семестр / II триместр)	
Форма підсумкового контролю	Іспит (II семестр / III триместр)	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Історія держави і права України – обов’язкова фундаментальна юридична дисципліна, яка передбачає вивчення студентами основних етапів, закономірностей та специфічних умов формування і розвитку державності українського народу та права України з найдавніших часів до наших днів.

Історію української держави і права не можна вивчати без урахування безпосереднього звязку з тими явищами, які їх формували і визначали суть і особливості функціонування державно-правових інститутів.

Мета: сформувати знання про виникнення, становлення та функціонування органів влади, управління, суду і місцевого самоврядування в Україні, її правової системи на різних етапах вітчизняної історії, а також сприяти формуванню патріотизму та піднесенню національної культури.

Основними завданнями вивчення дисципліни « Історія держави і права України» є

- 1) ознайомити студентів із методологічними та методичними принципами дослідження історико-правових явищ, сучасним станом розвитку історико-правової науки в Україні;
- 2) навчити студентів опрацьовувати літературу(працювати з каталогами, конспектами, використовувати в обґрунтуванні свої пропозиції, тощо);
- 3) виробити у студентів практичні навички самостійно працювати і творчо мислити, робити висновки і давати оцінку історико-правовим явищам;
- 4) навчити давати неупереджену оцінку певним історичним явищам, політичного, соціального та правового життя України.

Згідно з Стандартом вищої освіти України, галузь знань – 08 Право, спеціальності – 081 «Право» (Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.12.2018р. №1379) після вивчення дисципліни « Історія держави і права України» студент здобуває:

Програмні компетентності
<u>Загальні компетентності (ЗК)</u>
Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
Здатність вчитися та оволодівати сучасними знаннями.
Здатність бути критичним та самокритичним.
Здатність працювати в команді.
Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)
Здатність реалізувати свої права та свої обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.
Здатність зберігати та приумножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.
Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)
Здатність застосовувати знання з теорії та філософії, знання та розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.
Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів.
Повага до честі і гідності людини як найвищої соціально цінності, розуміння їх правової природи.
Знання і розуміння міжнародних стандартів прав людини, положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практики Європейського суду з прав людини..
Здатність застосовувати знання засад і змісту інститутів міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.
Знання і розуміння основ права Європейського Союзу.
Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне

процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право..
Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.
Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.
Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності.
Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.
Здатність до самостійної підготовки проектів актів правозастосування.
Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.
Програмні результати навчання
<i>Соціально-гуманітарна ерудованість</i>
Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.
Здійснювати аналіз суспільних процесів у контексті аналізованої проблеми і демонструвати власне бачення шляхів її розв'язання.
Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.
Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу відомої проблеми.
Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю.
Оцінювати недоліки і переваги аргументів, аналізуючи відому проблему.
<i>Дослідницькі навички</i>
Складати та узгоджувати план власного дослідження і самостійно збирати

матеріали за визначеними джерелами.
Використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.
Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.
<i>Комунікація</i>
Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, правильно вживаючи правничу термінологію.
Володіти базовими навичками риторики.
Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло.
Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.
<i>Професійна самоорганізація та використання інформаційних технологій</i>
Належно використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для своєї професійної діяльності.
Вільно використовувати для професійної діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.
Демонструвати вміння користуватися комп'ютерними програмами, необхідними у професійній діяльності.
Працювати в групі, формуючи власний внесок у виконання завдань групи.
<i>Праворозуміння</i>
Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи.
Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

Програма навчальної дисципліни

Денна форма:

	Теми	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Вступ. Перші державні утворення на території України та їхнє право (VII ст. до н. е. – VI ст. н.е.)	2	2	8
2	Становлення і розвиток держави і права Київської Русі (VI – початок XIII ст.)	8	8	9
3	Галицько-Волинська держава – правонаступниця Київської Русі (перша половина XIII – друга половина XIV ст.)	4	4	8
4	Державність і право на українських землях у складі Великого князівства Литовського (друга половина XIV – перша половина XVI ст.)	8	8	8
5	Суспільно -політичний лад і право на українських землях під владою Речі Посполитої (1569 –1648 рр.)	2	2	8
6	Українська держава та право у період Національно –визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького (лютий 1648 – серпень 1657 рр.)	4	4	8
7	Державно –правові інститути України - Гетьманщини (друга половина XVII – XVIII ст.)	4	4	8
8	Державно –правові інститути України у складі Російської імперії (перша половина XIX ст.)	2	2	8
9	Державно -правове становище Надніпрянської України у першій половині XIX ст.	2	2	8
10	Державно – правові інститути західноукраїнських земель в період австрійського панування (1772 -1918 рр.)	2	2	8
11	Новітня Українська держава і право 1917 -1920 рр.	6	6	8

12	Державно –правові інститути Західно – Української Народної Республіки (1918 - 1923 рр.)	4	4	8
13	Формування радянської держави і права в Україні(1917 – 1920 рр.)	2	2	8
14	Радянська держава і право в Україні в період нової економічної політики (1921 – початок 1929 рр.)	4	4	8
15	Державно –правові інститути в Україні періоду репресивно -тоталітарного режиму (1929 – 1938 рр.)	4	4	8
16	Зміни в державному апараті та праві УРСР в роки Другої світової війни (1939 – 1945 рр.)	2	2	8
17	Держава і право УРСР у повоєнні роки (1945 – березень 1985 рр.)	2	2	8
18	Держава і право УРСР в період перебудови (квітень 1985 – серпень 1991 рр.)	2	2	8
19	Держава і право України в період утвердження її незалежності	2	2	8
	Всього за курсом	66	66	153

Програма навчальної дисципліни

Заочна форма:

	Теми	Лекції	Семінарські заняття	Самостійна робота
1	Вступ. Перші державні утворення на території України та їхнє право (VII ст. до н. е. – VI ст. н.е.)	2	2	6
2	Становлення і розвиток держави і права Київської Русі (VI – початок XIII ст.)	2	2	7
3	Галицько-Волинська держава – правонаступниця Київської Русі (перша половина XIII – друга половина XIVст.)	2	2	7
4	Державність і право на українських землях у складі Великого князівства Литовського (друга половина XIV –	2	2	10

	перша половина XVI ст.)			
5	Суспільно -політичний лад і право на українських землях під владою Речі Посполитої (1569 –1648 рр.)	-	-	10
6	Українська держава та право у період Національно –визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького (лютий 1648 – серпень 1657 рр.)	2	2	7
7	Державно –правові інститути України - Гетьманщини (друга половина XVII – XVIII ст.)	2	2	10
8	Державно –правові інститути України у складі Російської імперії (перша половина XIX ст.)	-	-	10
9	Державно -правове становище Надніпрянської України у першій половині XIX ст.	-	-	18
10	Державно – правові інститути західноукраїнських земель в період австрійського панування (1772 -1918 рр.)	-	-	20
11	Новітня Українська держава і право 1917 -1920 рр.	2	2	7
12	Державно –правові інститути Західно – Української Народної Республіки (1918 - 1923 рр.)	2	2	7
13	Формування радянської держави і права в Україні(1917 – 1920 рр.)	-	-	20
14	Радянська держава і право в Україні в період нової економічної політики (1921 – початок 1929 рр.)	-	-	20
15	Державно –правові інститути в Україні періоду репресивно -тоталітарного режиму (1929 – 1938 рр.)	-	-	20
16	Зміни в державному апараті та праві УРСР в роки Другої світової війни (1939 – 1945 рр.)	-	-	20
17	Держава і право УРСР у повоєнні роки (1945 – березень 1985 рр.)	-	-	20

18	Держава і право УРСР в період перебудови (квітень 1985 – серпень 1991 рр.)	-	-	14
19	Держава і право України в період утвердження її незалежності	-	-	20
	Всього за курсом	16	16	253

4. Зміст навчальної дисципліни

1.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	<p>Лекція 1. Вступ. Перші державні утворення на території України та їхнє право (VII ст. до н. е. – VI ст. н.е.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет, сучасна методологія та місце історії держави і права України в системі правознавства. 2. Джерела і періодизація історії держави і права України. 3. Виникнення стародавніх держав на території Північного Причорномор'я і Приазов'я. 4. Скіфська держава. 5. Грецька колонізація Північного Причорномор'я, її основні етапи. Античні міста-держави. Ольвія, Феодосія, Пантікапей, Херсонес, Тіра. 6. Боспорська держава.
2-3	<p>Лекція 2-3. Становлення і розвиток держави Київської Русі (VI – початок XIII ст.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Східні слов'яни. Венеди. 2. Держава антів, її суспільно-політичний лад. 3. Племінні князіння у VI-IX ст. Держава полян-русів. «Русь», «Руська земля». 4. Династичний переворот 882 р. Династія Рюриковичів. Норманська і антироманська теорія походження Київської Русі. 5. Суспільний лад Київської Русі. Проблема феодалізму. Правове становище окремих верств населення. 6. Державний лад Київської Русі.
4-5	<p>Лекція 4-5. Становлення і розвиток права Київської Русі (VI – початок XIII ст.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Джерела права Київської Русі: <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Звичаєве право. 1.2. Договори Русі з Візантією.

	<ol style="list-style-type: none"> 1.3. Руська Правда та її редакції. 1.4. Князівські й церковні статuti. Уроки. 1.5. Князівські договори та їх види. 1.6. Візантійські джерела права. 2. Основні риси права: <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Право власності на землю. 2.2. Zobov'язальне право. Види договорів. 2.3. Сімейне право та його інститути. Спадкове право. 2.4. Інститути кримінального права: злочини і покарання. 2.5. Суди і судочинство.
6-7	<p><i>Лекція 6-7. Галицько-Волинська держава – правонаступниця Київської Русі (перша половина XIII – друга половина XIV ст.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розпад Київської Русі на окремі князівства. Формування Галицького і Волинського князівств. Об'єднання Галичини з Волинню. 2. Перетворення держави з князівства в королівство, її особливості. Загарбання Галичини Польщею і Волині Литвою. 3. Суспільний лад Галицько-Волинського князівства. 4. Державний лад та його особливості. 5. Суд та процес Галицько-Волинського князівства. 6. Правова система Галицько-Волинського князівства.
8-11	<p><i>Лекція 8-11. Державність і право українських земель у складі Великого князівства Литовського (друга половина XIV – перша половина XVI ст.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Приєднання українських земель до Литви та його правові аспекти. Поняття «латентна державність». 2. Кревська унія 1385 р. Віленська угода 1401 р. Городельська унія 1413 р. 3. Суспільний лад. Феодалізм західного типу. Соціальна драбина. 4. Виникнення українського козацтва. 5. Державний лад Великого князівства Литовського. 6. Джерела права Великого князівства Литовського. 7. Статuti Великого князівства Литовського 1529, 1566, 1588 рр. 8. Особливості правової системи Великого князівства Литовського.

12	<p>Лекція 12. Суспільно-політичний лад і право на українських землях під владою Речі Посполитої (1569 –1648 рр.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Люблінська унія 1569 р. Утворення Речі Посполитої, його наслідки для України. 2. Суспільний лад Речі Посполитої. 3. Національна опозиція проти Польщі. Запорозька Січ. Реєстрове козацтво. 4. Державний лад Речі Посполитої. 5. Правова система Речі Посполитої.
13-14	<p>Лекція 13-14. Українська держава та право у період Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького (лютий 1648 – серпень 1657 рр.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. України напередодні Хмельниччини. 2. Головні завдання Національного-визвольної війни, їх реалізація. 3. Зміна правового статусу України відповідно до Зборівського (1649 р.) і Білоцерківського (1651 р.) мирних договорів. Юридичні наслідки переговорів під Жванцем (1653 р.). 4. Українсько-російська угода 1654 р. Правове становище України. 5. Суспільний лад. 6. Державний лад. Формування Української держави, її політична форма. 7. Судова система та процес. 8. Джерела і розвиток українського права.
15-16	<p>Лекція 15-16. Державно-правові інститути України-Гетьманщини (друга половина XVII – XVIII ст.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Період «руїни» в Україні та його політико-правові наслідки. 2. Гетьманські статті і міждержавні договори та їх вплив на суверенітет України. 3. Суспільний лад України-Гетьманщини. 4. Гетьманські універсали 1760 та 1763 рр. про заборону переходу селян. Указ Катерини II 1783 р. про остаточне закріпачення українського селянства. 5. Державний лад України-Гетьманщини. 6. Організація судів. Судова реформа 1760-1763 рр. 7. Обмеження автономії України. Органи Росії для управління Україною. 8. Ліквідація Запорозької Січі. Створення намісництв. 9. Джерела права України-Гетьманщини. 10. Конституція Пилипа Орлика 1710 р.

	<p>11. Кодифікація українського права. «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р., «Суд і розправа в правах малоросійських...» 1750 р., Книга «Статут й інші права малоросійські» 1764 р., «Екстрат малоросійських прав» 1767 р., «Екстракт із указів, інструкцій і установлень» 1768 р.</p> <p>12. Поширення в Україні російського законодавства й витіснення національних особливостей. Основні риси права.</p>
17	<p><i>Лекція 17. Державно-правові інститути України у складі Російської імперії (перша половина XIX ст.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Землі України у складі Росії. Територіальний поділ. 2. Україна в програмних документах декабристів. Кирило-Мефодіївське братство, його програмні документи. 3. Суспільний лад України у складі Російської імперії. 4. Державний лад України у складі Російської імперії. 5. Судова система. 6. Право на українських землях у складі Російської імперії.
18	<p><i>Лекція 18. Державно-правове становище Наддніпрянської України в другій половині XIX ст.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Колонізаторська національна політика російського самодержавства. Внутрішні і зовнішні чинники реформаторської політики царизму в 60-70-х роках. 2. Селянська реформа 1861 р., її правова основа. Основні риси реформи 3. Земська реформа 1864 р., її значення та правове закріплення. 4. Міська реформа 1870 р., її значення і правова основа. 5. Судова реформа 1864 р., її правове закріплення та значення. 6. Посилення національного гніту в Україні. Валуєвський циркуляр 1863 р. Емський акт 1876 р. Контрреформи 80-90-х років.
19	<p><i>Лекція 19. Державно-правові інститути західноукраїнських земель в період австрійського панування (1772-1918 рр.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Перший поділ Польщі 1772 р., Константинопольська австро-турецька конвенція 1775 р. і включення західноукраїнських земель до складу Австрії. 2. «Королівство Галичини і Лодомерії». Революція 1848 р. і створення Головної руської ради у Львові. Зміни державного правового статусу Галичини, Буковини і Закарпаття. 3. Конституція Австрії 1848 р. Открийована конституція 1849 р. Крайові конституції для Галичини і Буковини 1850 р. Австро-Угорська угода 1867 р. та утворення Австро-Угорської монархії. Ціслеїтанія і Транслеїтанія.

	<p>4. Австрійська конституція 1867 р. Відновлення чинності угорської конституції 1848 р.</p> <p>5. Державно-правові інститути на західноукраїнських землях на початку ХХ ст. Поширення загального виборчого права і демократичних свобод на територію Західної України.</p> <p>6. Репресії проти українців Галичини у роки Першої світової війни. Головна українська рада. Українські січові стрільці.</p> <p>7. Окупація Галичини російськими військами. Політика царизму на західноукраїнських землях. «Військове генерал-губернаторство Галичина».</p> <p>8. Джерела права (конституція, імператорські патенти, закони рейхсрату, кодекси). Найважливіші інститути окремих галузей права.</p>
20	<p><i>Лекція 20. Новітня Українська держава і право 1917-1920 рр. (УЦР)</i></p> <p>1. Лютнева революція в Росії. Повалення самодержавства і утворення Тимчасового уряду. Створення автономій та незалежних держав на території колишньої Російської імперії.</p> <p>2. Боротьба за національно-державне відродження України. Національно-демократична революція. Утворення Української Центральної Ради (УЦР) та еволюція її юридичного статусу. Всеукраїнський національний конгрес 5-7 квітня 1917 р. Наказ УЦР 5 травня 1917 р. Комітет УЦР (Мала рада). Утворення місцевих українських рад. I універсал УЦР від 10 червня 1917 р. Утворення Генерального секретаріату. II універсал УЦР від 3 липня 1917 р. Статут вищого управління України від 29 липня 1917 р. Тимчасова інструкція Генеральному секретаріату Тимчасового уряду від 4 серпня 1917 р.</p> <p>3. III універсал УЦР від 7 листопада 1917 р. і проголошення УНР. Правове становище УЦР, Малої ради та Генерального секретаріату. Організація місцевої влади. Комісари УЦР. Судові органи. Органи охорони правопорядку і державної безпеки. Військове будівництво.</p> <p>4. IV універсал УЦР від 9 січня 1918 р. Проголошення самостійності і незалежності УНР. Створення Ради народних міністрів. Окупація України австро-німецькими військами. Останні дні УЦР й повчальні уроки.</p> <p>5. Законодавча діяльність УЦР. Закон про порядок видання нових законів від 25 листопада 1917 р. Закони в галузі державного будівництва. Правове забезпечення економічного будівництва. Соціальне законодавство. Нормативні акти з кримінального права. Конституція УНР, її зміст і значення.</p>

21	<p><i>Лекція 21. Новітня Українська держава і право 1917-1920 рр. (Українська держава П. Скоропадський)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Переворот П. Скоропадського 29 квітня 1918 р. та його юридичне закріплення (Грамота до всього українського народу та Закони про тимчасовий державний устрій від 29 квітня 1918 р.). 2. Внутрішня і зовнішня політика гетьмана. 3. Організація державної влади. Форма державного правління. Гетьман, його повноваження. 4. Тимчасовий закон про верховне управління державою на випадок смерті, тяжкої хвороби і перебування гетьмана поза межами держави від 1 серпня 1918 р.
22	<p><i>Лекція 22. Новітня Українська держава і право 1917-1920 рр. (Директорія)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Українська держава часів Директорії. Створення Директорії та її політико-правова платформа. 2. Акт злуки УНР та ЗУНР, його правове оформлення та юридичні наслідки. 3. Незреалізовані проекти конституцій УНР. Закони від 12 листопада 1920 р. «Про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в УНР» та «Про Державну Народну Раду».
23-24	<p><i>Лекція 23-24. Державно-правові інститути Західно-Української Народної Республіки (1918-1923 рр.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розпад Австро-Угорщини. Листопадовий національно-визвольний чин. Проголошення ЗУНР. 2. Державний лад ЗУНР. 3. Судова система та інші правоохоронні органи ЗУНР. 4. Об'єднання УНР і ЗУНР в єдиній соборній Українській державі. Соціально-політичні та економічні перетворення у ЗУНР. 5. Конституційне законодавство. Закони про державну мову від 15 лютого 1919 р., про громадянство та правовий статус чужинців від 8 квітня 1919 р., про земельну реформу від 14-15 квітня 1919 р. 6. Визнання Радою послів Антанти за Польщею права на окупацію Східної Галичини. Еміграційний уряд ЗУНР. 7. Причини падіння ЗУНР.

25	<p><i>Лекція 25. Формування радянської держави і права в Україні (1917 – 1920 рр.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Жовтневий переворот 1917 р. у Петрограді. Перший всеукраїнський з'їзд рад та юридична сила його рішень. 2. Окупація України радянськими військами. Проголошення Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР). 3. Встановлення воєнно-більшовицької партійної диктатури. 4. Правова характеристика взаємовідносин УСРР з РСФРР та іншими радянськими республіками. 5. «Червоний терор». 6. Джерела радянського права. Пристосування права більшовицької Росії. Початок кодифікації законодавства.
26-27	<p><i>Лекція 26-27. Радянська держава і право в Україні в період нової економічної політики (1921 – початок 1929 рр.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Внутрішнє становище УСРР на початку 20-х рр. 2. Законодавче закріплення нової економічної політики. 3. Українізація, її правова основа. 4. Державний лад. Передумови утворення і юридичне оформлення СРСР. 5. Характеристика права. Кодифікація права. Особливості радянського законодавства.
28-29	<p><i>Лекція 28-29. Державно-правові інститути в Україні періоду репресивно-тоталітарного режиму (1929 – 1938 рр.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поворот в економічній політиці. Авантюристична індустріалізація. Примусова суцільна колективізація. 2. Голодомор. Репресії. 3. Державний лад. 4. Посилення ролі позасудових репресивних органів. 5. Правова система та її характерні риси.
30	<p><i>Лекція 30. Зміни в державному апараті та праві УРСР в роки Другої світової війни (1939 – 1945 рр.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Українська карта в політиці держав напередодні Другої світової війни. Пакт Молотова-Ріббентропа 1939 р. Таємна угода про розподіл впливів у Східній Європі і міжнародне право. 2. Початок війни. Вступ Червоної армії в Західну Україну. Правові аспекти діяльності ОУН-УПА. 3. Перебудова державного апарату УРСР на воєнний лад. 4. Реорганізація органів суду і прокуратури у зв'язку з введенням воєнного стану. 5. Розчленування території України і встановлення німецького окупаційного режиму.

	<p>6. Визволення України від нацистських загарбників. Відновлення органів радянської влади в Україні.</p> <p>7. Розширення прав республіки у галузі міжнародних відносин і оборони. Звільнення Закарпаття від німецько-угорських загарбників та юридичне оформлення його входження до складу України.</p> <p>8. Право України в умовах війни. Надзвичайне законодавство.</p>
31	<p><i>Лекція 31. Держава і право УРСР у повоєнні роки (1945 – березень 1985 рр.)</i></p> <p>1. Повоєнні адміністративно-територіальні зміни.</p> <p>2. Ліквідація Української греко-католицької церкви. Збройний опір УПА і підпілля ОУН радянській репресивній системі.</p> <p>3. Право УРСР у повоєнні роки.</p> <p>4. Період розкладу сталінізму (1953 – перша половина 1960-х рр.). Смерть Й.Сталіна. Політична боротьба і кадрові зміни в керівництві партії.</p> <p>5. Приєднання Криму до України. Розширення прав УРСР. Державний лад.</p> <p>6. «Брежнєвський період» неосталінізму (середина 1960-х – середина 1980-х рр.).</p> <p>7. Судова система УРСР. Закон про судоустрій УРСР 1981 р</p> <p>8. Основні риси законодавств 1970-80-х рр.</p>
32	<p><i>Лекція 32. Держава і право УРСР в період перебудови (квітень 1985 – серпень 1991 років)</i></p> <p>1. Суть і зміст поняття «перебудова». Етапи перебудови.</p> <p>2. Реформування політичної системи країни. Курс на демократизацію, гласність, посилення суспільно-політичної активності населення. Конституційні зміни в період перебудови.</p> <p>3. Реконструювання державного апарату УРСР.</p> <p>4. Зміни в законодавстві УРСР.</p>
33	<p><i>Лекція 33. Держава і право України в період утвердження її незалежності</i></p> <p>1. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р.</p> <p>2. Всеукраїнський референдум та вибори Президента України 1 грудня 1991 р.</p> <p>3. Прийняття Конституції України 28 червня 1996 р. Структура, основні положення і значення Основного Закону держави.</p> <p>4. Конституційна форма правління, державного устрою та політичного режиму України.</p>

	<p>5. Реформування усіх галузей права в незалежній Україні.</p> <p>6. Помаранчева революція 2004 р.</p> <p>7. Революція гідності 2013 р. Політична криза в Україні 2013-2014 рр. та її наслідки.</p>
--	--

План лекцій (заочна форма навчання)

№	Тема заняття / план
1	<p>Лекція 1. Вступ. Перші державні утворення на території України та їхнє право (VII ст. до н. е. – VI ст. н.е.)</p> <p>1. Предмет, сучасна методологія та місце історії держави і права України в системі правознавства.</p> <p>2. Джерела і періодизація історії держави і права України.</p> <p>3. Виникнення стародавніх держав на території Північного Причорномор'я і Приазов'я.</p> <p>4. Скіфська держава.</p> <p>5. Грецька колонізація Північного Причорномор'я. Античні міста-держави. Боспорська держава.</p>
2	<p>Лекція 2. Становлення і розвиток держави Київської Русі (VI – початок XIII ст.)</p> <p>1. Східні слов'яни. Венеди.</p> <p>2. Держава антів, її суспільно-політичний лад.</p> <p>3. Племінні княжіння у VI-IX ст. Держава полян-русів. «Русь», «Руська земля».</p> <p>4. Династичний переворот 882 р. Династія Рюриковичів. Норманська і антироманська теорія походження Київської Русі.</p> <p>5. Суспільний лад Київської Русі. Проблема феодалізму. Правове становище окремих верств населення.</p> <p>6. Державний лад Київської Русі.</p>
3	<p>Лекція 3. Галицько-Волинська держава – правонаступниця Київської Русі (перша половина XIII – друга половина XIV ст.)</p> <p>1. Розпад Київської Русі на окремі князівства. Формування Галицького і Волинського князівств. Об'єднання Галичини з Волинню.</p> <p>2. Перетворення держави з князівства в королівство, її особливості. Загарбання Галичини Польщею і Волині Литвою.</p> <p>3. Суспільний лад Галицько-Волинського князівства.</p> <p>4. Державний лад та його особливості.</p> <p>5. Суд та процес Галицько-Волинського князівства.</p> <p>6. Правова система Галицько-Волинського князівства.</p>

4	<p><i>Лекція 4. Державність і право українських землях у складі Великого князівства Литовського (друга половина XIV – перша половина XVI ст.)</i></p> <p>Приєднання українських земель до Литви та його правові аспекти. Поняття «латентна державність». Кревська унія 1385 р. Віленська угода 1401 р. Городельська унія 1413 р. Суспільний лад. Феодалізм західного типу. Соціальна драбина. Державний лад Великого князівства Литовського. Джерела права Великого князівства Литовського. Статути Великого князівства Литовського 1529, 1566, 1588 рр.</p>
5	<p><i>Лекція 5. Українська держава та право у період Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького (лютий 1648 – серпень 1657 рр.)</i></p> <p>Головні завдання Національного-визвольної війни, їх реалізація. Зміна правового статусу України відповідно до Зборівського (1649 р.) і Білоцерківського (1651 р.) мирних договорів. Юридичні наслідки переговорів під Жванцем (1653 р.). Українсько-російська угода 1654 р. Правове становище України. Суспільний лад. Державний лад. Формування Української держави, її політична форма. Судова система та процес.</p>
6	<p><i>Лекція 6. Державно-правові інститути України-Гетьманщини (друга половина XVII – XVIII ст.)</i></p> <p>Період «руїни» в Україні та його політико-правові наслідки. Гетьманські статті і міждержавні договори та їх вплив на суверенітет України. Суспільний лад України-Гетьманщини. Гетьманські універсали 1760 та 1763 рр. про заборону переходу селян. Указ Катерини II 1783 р. про остаточне закріпачення українського селянства. Державний лад України-Гетьманщини. Кодифікація українського права. «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р., «Суд і розправа в правах малоросійських...» 1750 р., Книга «Статут й інші права малоросійські» 1764 р., «Екстрат малоросійських прав» 1767 р., «Екстракт із указів, інструкцій і установлень» 1768 р.</p>
7	<p><i>Лекція 7. Новітня Українська держава і право 1917-1920 рр. (УЦР)</i></p> <p>6. Боротьба за національно-державне відродження України. Національно-демократична революція. Утворення Української Центральної Ради (УЦР) та еволюція її юридичного статусу. 7. I універсал УЦР від 10 червня 1917 р. Утворення</p>

	<p>Генерального секретаріату.</p> <p>8. II універсал УЦР від 3 липня 1917 р. Статут вищого управління України від 29 липня 1917 р.</p> <p>9. III універсал УЦР від 7 листопада 1917 р. і проголошення УНР. Правове становище УЦР, Малої ради та Генерального секретаріату.</p> <p>10. IV універсал УЦР від 9 січня 1918 р. Проголошення самостійності і незалежності УНР. Створення Ради народних міністрів.</p> <p>11. Законодавча діяльність УЦР.</p>
8	<p><i>Лекція 8. Державно-правові інститути Західно-Української Народної Республіки (1918-1923 рр.)</i></p> <p>Розпад Австро-Угорщини. Листопадовий національно-визвольний чин. Проголошення ЗУНР.</p> <p>Державний лад ЗУНР.</p> <p>Судова система та інші правоохоронні органи ЗУНР.</p> <p>Об'єднання УНР і ЗУНР в єдиній соборній Українській державі.</p> <p>Соціально-політичні та економічні перетворення у ЗУНР.</p> <p>Конституційне законодавство ЗУНР.</p> <p>Причини падіння ЗУНР.</p>

1.2. План семінарських занять

№	Тема заняття / план
1	<p><i>Семінар 1. Предмет, метод , періодизація та джерела курсу історії держави і права України. Перші державні утворення на території України та їх право (VII ст. до н.е. – VI ст. н.е.)</i></p> <p>1. Предмет і сучасна методологія історико-юридичних досліджень.</p> <p>2. Місце та значення історії держави і права України в системі юридичних наук.</p> <p>3. Періодизація та джерела історії держави та права України.</p> <p>4. Скіфська держава і право.</p> <p>5. Суспільно-політичний лад і право грецьких полісів Північного Причорномор'я.</p> <p>6. Держава і право Боспору.</p>

2-5	<p><i>Семінар 2-5. Держава і Право Київської Русі</i></p> <p>Семінар 2.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Східні слов`яни.</li> <li>2. Суспільно-політичний лад східних слов`ян. 3. Правова система східних слов`ян <p>Семінар 3.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Суспільний лад Київської Русі. 2. Державний лад Київської Русі 3. Нормандська і анти нормандська теорія походження Київської Русі. <p>Семінар 4.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загальна характеристика джерел права Київської Русі 2. Походження, джерела, списки і редакції Руської Правди. <p>Семінар 5.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні риси цивільного права: <ol style="list-style-type: none"> а) право власності; б) зобов`язальне право; види договорів; в) право спадщини; г) шлюбно-сімейне право. 2. Основні риси кримінального права: <ol style="list-style-type: none"> а) поняття і види злочинів; б) мета і система покарань. 3. Суд і судочинство.
6-7	<p><i>Семінар 6-7. Державно-правові інститути Галицько-Волинської Русі</i></p> <p>Семінар 6.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Виникнення і розвиток Галицько-Волинської держави 2. Суспільний лад Галицько-Волинської держави 3. Державний лад Галицько-Волинської держави <p>Семінар 7.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розпад Київської Русі та формування Галицького і Волинського князівств. 2. Перетворення держави з князівства в королівство, її особливості. 3. Правова система Галицько-Волинської держави, її особливості. Галицько-Волинський літопис.
8-11	<p><i>Семінар 8-11. Державність і право на українських землях у складі Великого князівства Литовського</i></p> <p>Семінар 8.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Приєднання українських земель до Литви та його правові аспекти. 2. Характеристика Кревської унії 3. Характеристика Віленської угоди 4. Характеристика Городельської унії

	<p>Семінар 9.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Суспільний лад. 2. Державний лад. 3. Реформа судової системи. <p>Семінар 10.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Державно-правове становище українських земель у складі Великого князівства Литовського. 2. Складання, джерела і структура статутів Великого князівства Литовського. <p>Семінар 11.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні риси цивільного права: <ol style="list-style-type: none"> а) право власності; б) зобов'язальне право; в) право спадщини; г) сімейне право; 2. Основні риси кримінального права: <ol style="list-style-type: none"> а) поняття і види злочину; б) мета і система покарань; 3. Судові органи і процесуальне право.
12	<p><i>Семінар 12. Суспільно-політичний лад на українських землях під владою Речі Посполитої</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Українські землі як об'єкт експансії сусідніх держав. Особливості литовського проникнення в Україну. Природа Литовської держави. 2. Суспільний лад та державно-правове становище Русі-України в складі Великого князівства Литовського. 3. Люблінська (1569), Брестейська (1596) унії та їх наслідки для державності Русі-України.
13-14	<p><i>Семінар 13-14. Українська держава та право в період Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького</i></p> <p>Семінар 13. Українське козацтво біля витоків української державності</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Виникнення українського козацтва: причини, соціальна база та характерні риси способу життя. 2. Запорозька Січ, її військово-адміністративний устрій. 3. Суд і судочинство, правова система на Запорозькій Січі. 4. Утворення реєстрового козацтва, його правове становище та місце у козацькому державотворенні. <p>Семінар 14. Правові основи взаємовідносин України і Московського</p>

	<p>царства у часи Хмельниччини (1648– 1657 рр.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визвольна війна українського народу як національна революція і позиція Московської держави. 2. Юридична природа і зміст рішень Земського собору від 1 жовтня 1653 р. і Переяславської ради від 8 січня 1654 р. 3. Порівняльний історико-правовий аналіз «Статтей Богдана Хмельницького» («Просительних статей») та «Березневих статей», затверджених царським урядом. 4. Політико-правова оцінка українсько-московського договору 1654 р.
15-16	<p><i>Семінар 15-16. Державно-правові інститути України-Гетьманщини</i></p> <p>Семінар 15. Гетьманські статті і зміни в правовому становищі України</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Переяславські статті Ю. Хмельницького 1659 р. – перший крок на шляху до обмеження прав і вольностей Війська Запорозького. 2. Батуринські (1663 р.) та Московські (1665 р.) статті І.Брюховецького. 3. Глухівський договір 1669 р. Д. Многогрішного. 4. Конотопські статті 1674 р. за гетьманування І. Самойловича. 5. Коломацькі статті 1687 р. І.Мазепи. 6. Ліквідація гетьманства і Запорізької Січі – закономірний підсумок самодержавної політики російського царизму в Україні. <p>Семінар 16. Права, за якими судиться малоросійський народ – видатна пам’ятка українського права</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Причини, що зумовили необхідність кодифікації українського права. 2. Підготовка, джерела і структура кодексу 1743 р. 3. Основні риси цивільного права: <ol style="list-style-type: none"> а) право власності; б) зобов’язальне право; в) право спадщини; г) шлюбно-сімейне право. 4. Основні риси кримінального права: <ol style="list-style-type: none"> а) поняття і види злочинів; б) мета і система покарань. 5. Суд і судочинство.
17	<p><i>Семінар 17. Пам’ятки права України другої половини XVIII ст. - першої половини XIX ст.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Кодифікаційні роботи другої половини XVIII ст.: <ol style="list-style-type: none"> а) Суд і розправа в правах малоросійських 1750–1758 рр.; б) Екстракт малоросійських прав 1767 р. і його переробка 1786 р.

	<p>2. Кодифікаційні роботи першої половини XIX ст:</p> <p>а) Зібрання малоросійських прав 1807 р.</p> <p>б) Звід місцевих законів західних губерній 1837 р.</p> <p>в) Звід законів Російської імперії та його поширення на Україні.</p>
18	<p><i>Семінар 18. Реформи і контрреформи царського уряду другої половини XIX ст. в Україні</i></p> <p>1. Передумови, мета і основні напрями реформ 60 – 70-х рр. XIX ст.</p> <p>2. Селянська реформа 1861 р. в Україні.</p> <p>3. Земська 1864 і міська 1870 рр. реформи.</p> <p>4. Судова реформа 1864 р.</p> <p>5. Зміст і наслідки контрреформ 80 – 90 рр. XIX ст. для України.</p>
19	<p><i>Семінар 19. Апарат управління і право на західноукраїнських землях в період австрійського панування (1772-1918 рр.)</i></p> <p>1. Заггарбницькі зовнішньополітичні акції Австрії, Пруссії і Росії та їх наслідки для західноукраїнських земель.</p> <p>2. Органи урядової адміністрації.</p> <p>3. Органи крайового і місцевого самоврядування.</p> <p>4. Джерела та система права на західноукраїнських землях австрійської доби.</p>
20	<p><i>Семінар 20. Українська держава і право періоду Центральної Ради</i></p> <p>1. Передумови відродження Української державності.</p> <p>2. Органи державної влади періоду Центральної Ради</p> <p>3. Судова влада</p> <p>4. Законодавча діяльність Центральної Ради</p>
21	<p><i>Семінар 21. Українська держава гетьмана П. Скоропадського</i></p> <p>1. Гетьманський переворот та його юридичне оформлення.</p> <p>2. Органи державної влади</p> <p>3. Судова влада та прокуратура</p> <p>4. Законодавча процедура.</p>
22	<p><i>Семінар 22. УНР доби Директорії.</i></p> <p>1. Встановлення влади Директорії.</p> <p>2. Органи державної влади.</p> <p>3. Судова влада.</p> <p>4. Правова система.</p>
23-24	<p><i>Семінар 23-24. Державно-правові інститути Західно-Української народної республіки (1918 – 1923 рр.)</i></p> <p><i>Семінар 23.</i></p> <p>1. Листопадова національно-демократична революція і проголошення</p>

	<p>ЗУНР.</p> <p>2. Організація і структура державного апарату. Військове будівництво.</p> <p>Семінар 24.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Законодавство ЗУНР. 2. Конституційне законодавство ЗУНР 3. Еміграційний уряд ЗУНР
25	<p><i>Семінар 25. Поширення на Україну радянської державності і права (1917 – 1920 рр.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Альтернативний більшовицький «Всеукраїнський» з'їзд рад 11 – 12 грудня 1917 р. і юридична сила його рішень. 2. Організація органів державної влади. 3. Органи захисту більшовицького радянського режиму. 4. Характеристика основних джерел права. Конституція УСРР 1919 р.
26-27	<p><i>Семінар 26-27. Перша кодифікація законодавства радянської України в період нової економічної політики (1921 –1929 рр.)</i></p> <p>Семінар 26.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Внутрішнє становище УРСР на початку 20-х років 2. Законодавче закріплення нової економічної політики 3. Державний лад УРСР в період НЕП 4. Репресії 20-х років <p>Семінар 27.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Причини, мета, етапи й основні завдання кодифікації законодавства. 2. Загальна характеристика кодексів з основних галузей радянського законодавства: <ol style="list-style-type: none"> а) Цивільний кодекс УСРР 1922 року; б) Земельний кодекс УСРР 1922 року; в) Кодекс законів про працю УСРР 1922 року; г) Кримінальні кодекси УСРР 1922 і 1927 років; г) Адміністративний кодекс УСРР 1927 року.
28-29	<p><i>Семінар 28-29. Державно-правові інститути в Україні періоду репресивно-тоталітарного режиму</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Авантюристична індустріалізація 2. Примусова суцільна колективізація 3. Голодомор 4. Державний лад 5. Правова система

30	<p><i>Семінар 30. Радянська державність в Україні напередодні та в роки Другої світової війни</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Пакт Молотова-Ріббентропа 1939 р. та його роль у поширенні радянської державності на західноукраїнські землі. 2. Похід Червоної армії в Західну Україну. Юридичне оформлення приєднання Західної України до СРСР-УРСР: <ol style="list-style-type: none"> а) створення тимчасових органів влади; б) державно-правові акти Народних Зборів Західної України; в) державне будівництво в західних областях УРСР. 3. Правові основи входження Північної Буковини до СРСР. 4. Особливості радянзації та юридичне оформлення приєднання Закарпаття до СРСР.
31	<p><i>Семінар 31. Особливості державно-правового статусу України як союзної республіки в середині 1940-1980-х рр.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Реорганізація і функціонування державного апарату УРСР в останні воєнні та перші післявоєнні роки. 2. Національно-державний устрій і державний лад України в період десталінізації. 3. Основні тенденції державно-правового розвитку України в умовах сповільнених темпів економічного розвитку.
32	<p><i>Семінар 32. Держава і право УРСР в період перебудови (квітень 1985 – серпень 1991 років)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні тенденції державного розвитку України в умовах перебудови. 2. Законодавство УРСР в кінці 80-х рр. ХХ ст.
33	<p><i>Семінар 33. Держава і право України в період утвердження її незалежності. Юридичне оформлення незалежності України.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Закріплення державного, народного й національного суверенітету в Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. 2. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. 3. Всеукраїнський референдум та вибори Президента України 1 грудня 1991 р. 4. Прийняття Конституції України 28 червня 1996 р., її структура, основні положення і значення. Зміни до Конституції. 5. Події Помаранчевої Революції: причини та наслідки. 6. Зміни в Конституції України (2004 р., 2011 р., 2014 р.). 7. Події Революції гідності: причини та наслідки.

План семінарських занять (заочна форма навчання)

№	Тема заняття / план
1	<p>Семінар 1. Предмет, метод , періодизація та джерела курсу історії держави і права України. Перші державні утворення на території України та їх право (VII ст. до н.е. – VI ст. н.е.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет і сучасна методологія історико-юридичних досліджень. 2. Місце та значення історії держави і права України в системі юридичних наук. 3. Періодизація та джерела історії держави та права України. 4. Скіфська держава і право. 5. Суспільно-політичний лад і право грецьких полісів Північного Причорномор'я. 6. Держава і право Боспору.
2	<p>Семінар 2. Держава Київської Русі</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Нормандська і анти нормандська теорія походження Київської Русі. 2. Суспільний лад Київської Русі. 3. Державний лад Київської Русі 4. Право Київської Русі
3	<p>Семінар 3. Державно-правові інститути Галицько-Волинської Русі</p> <p>Виникнення і розвиток Галицько-Волинської держави Суспільний лад Галицько-Волинської держави Державний лад Галицько-Волинської держави Розпад Київської Русі та формування Галицького і Волинського князівств. Перетворення держави з князівства в королівство, її особливості. Правова система Галицько-Волинської держави, її особливості. Галицько-Волинський літопис.</p>
4	<p>Семінар 4. Державність і право на українських землях у складі Великого князівства Литовського</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Приєднання українських земель до Литви та його правові аспекти. 2. Характеристика Кревської унії, Віленської угоди, Городельської унії 3. Суспільний лад. 4. Державний лад. 5. Реформа судової системи.
5	<p>Семінар 5. Українська держава та право в період Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Виникнення українського козацтва: причини, соціальна база та характерні риси способу життя. 2. Запорозька Січ, її військово-адміністративний устрій. 3. Суд і судочинство, правова система на Запорозькій Січі. 5. Утворення реєстрового козацтва, його правове становище та місце у козацькому державотворенні. 6. Визвольна війна українського народу як національна революція і позиція Московської держави. 7. Юридична природа і зміст рішень Земського собору від 1 жовтня 1653 р. і Переяславської ради від 8 січня 1654 р.
6	<p><i>Семінар 6. Державно-правові інститути України-Гетьманщини</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Переяславські статті Ю. Хмельницького 1659 р. – перший крок на шляху до обмеження прав і вольностей Війська Запорозького. 2. Батуринські (1663 р.) та Московські (1665 р.) статті І.Брюховецького. 3. Глухівський договір 1669 р. Д. Многогрішного. 4. Конотопські статті 1674 р. за гетьманування І. Самойловича. 5. Коломацькі статті 1687 р. І.Мазепи. 6. Ліквідація гетьманства і Запорізької Січі – закономірний підсумок самодержавної політики російського царизму в Україні.
7	<p><i>Семінар 7. Українська держава і право періоду Центральної Ради</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Передумови відродження Української державності. 2. Органи державної влади періоду Центральної Ради 3. Судова влада 4. Законодавча діяльність Центральної Ради
8	<p><i>Семінар 8. Державно-правові інститути Західно-Української народної республіки (1918 – 1923 рр.)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Листопадова національно-демократична революція і проголошення ЗУНР. 2. Організація і структура державного апарату. Військове будівництво. 3. Законодавство ЗУНР. 4. Конституційне законодавство ЗУНР 5. Еміграційний уряд ЗУНР

1.3. Завдання для самостійної роботи

Написання реферату (самостійний пошук, опрацювання матеріалу)

Теми рефератів

1. Історіографія історії держави і права України.
2. Держава антиків.
3. Зародження державної організації на території України.
4. Виникнення та суспільно-політичний лад Скіфської держави.
5. Джерела та основні риси права у державі Скіфів.
6. Грецькі міста-поліси Чорноморського узбережжя України: організація влади та суспільства.
7. Суспільний та державний устрій Афін та Херсонесу (порівняльний аналіз).
8. Джерела та основні риси права античних міст - полісів України.
9. Боспорське царство, його суспільно-політичний лад і право.
10. Дослов'янські політичні утворення на території України, їх місце та роль у вітчизняній історії, у національному праві та державотворенні.
11. Дискусійні питання утворення Київської Русі.
12. Церковне право Київської Русі.
13. Державні реформи князів Володимира Великого та Ярослава Мудрого, їх зміст та значення
14. Державна діяльність Данила Галицького.
15. Ідея єдності Русі, оборони її від зовнішніх ворогів у Галицько-Волинському літописі.
16. Данило Галицький - володар Галицько-волинської держави.
17. Монголо-татарське іго: причини встановлення і особливості на землях Південно-Західної Русі.
18. Кревська (1385) та Городельська (1413) унії та їх вплив на суспільний та державний розвиток України.
19. Правова система на українських землях у складі Великого князівства Литовського.
20. Суспільний та державний лад Великого князівства Литовського.
21. Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XVII ст.)
22. Кревська (1385) та Городельська (1413) унії та їх вплив на суспільний та державний розвиток України.
23. Правова система на українських землях у складі Великого князівства Литовського.
24. Суспільний та державний лад Великого князівства Литовського.
25. Копні суди на українських землях у XIV– XVI ст.

26. Доба «руського права» в Галичині. Волоське право в Україні.
27. Магдебурзьке (німецьке) право в Україні (XIV - перша полов. XVII ст.).
28. Джерела та основні риси права Речі Посполитої.
29. Збройні Сили та військово мистецтво запорозьких козаків.
30. Роль українського козацтва у боротьбі проти агресії Кримського ханства та Туреччини у Східній та Центральній Європі.
31. Міжнародні зв'язки Запорозької Січі.
32. Селянсько-козацькі повстання кінця XVI - першої пол. XVII ст. у контексті козацького державотворення.
33. Богдан Хмельницький – державний діяч і полководець.
34. Особливості україно-російських взаємовідносин у середині XVII ст. (1654 – 1657 рр.).
35. Малоросійська колегія–центральний орган російської колоніальної адміністрації в Лівобережній Україні.
36. Андрусівське перемир'я, Бахчисарайський мирний договір та «Вічний мир»– віхи поетапного розчленування України.
37. Конституція Пилипа Орлика.
38. Кодифікаційні роботи другої половини XVIII ст.
39. Завершення юридичного закріпачення селян України.
40. Основні риси цивільного і кримінального права.
41. Формування і розвиток адвокатури в 60 – 80-х роках XIX ст.
42. Самодержавне законодавство про заборону української мови.
43. Система права на західноукраїнських землях австрійської доби.
44. Характеристика формування і повноважень рейхсрату Австрії.
45. Україна в стратегічних планах Німеччини та Австро-Угорщини під час Першої світової війни.
46. Національно-культурна політика Центральної Ради.
47. Дипломатія українських урядів 1917-1920 рр.
48. Держава і права часів П. Скоропадського
49. Держава і право часів С. Петлюри
50. Конституційний проект Станіслава Дністрянського.
51. Причини занепаду ЗУНР.
52. Більшовицький переворот в Україні та знищення національної державності.
53. Особливості державного устрою і права Галицької соціалістичної радянської республіки.

54. Маріонеткові проросійські республіки на території України.
55. Курс на революційну законність в роки непу.
56. Законодавчі акти РСФРР як відправний пункт першої кодифікації в УСРР.
57. Правове забезпечення політики українізації.
58. Особливості поширення системи радянського права на новоприєднані західні українські землі.
59. Судово-прокурорські органи в західних областях України у перший період радянської влади.
60. Перебудова державного апарату СРСР-УРСР у період німецько-радянської війни.
61. Перебудова державного апарату СРСР-УРСР у період німецько-радянської війни.
62. Конституція України в системі європейського конституціоналізму.
63. Політико-правові аспекти угоди про створення Співдружності незалежних держав.
64. Наслідки Помаранчевої Революції.

Підготовка реферату: за виконання реферату студент може отримати максимально 15 балів. Студент обирає одну із тем, запропонованих викладачем або визначається з темою самостійно, обов'язково узгодивши її з викладачем. Метою написання реферату є поглиблене вивчення студентом окремого питання із курсу, що вивчається, шляхом опрацювання додаткової літератури по даній темі. Ознайомлення з точками зору вчених по даному питанню і визначення своєї позиції має сприяти набуттю навичок самостійної роботи з науковою літературою.

1.4. Забезпечення освітнього процесу

Вимагає використання проектору на лекційних заняттях.

5. Підсумковий контроль

Залік – форма підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння студентами навчального матеріалу на підставі результатів виконання ними завдань і певних видів роботи під час семінарських занять. До підсумкового контролю з «Історії держави і права України» у вигляді заліку студент допускається, якщо не має заборгованості, виконав навчальний план дисципліни, що передбачає обов'язкове позитивне оцінювання всіх передбачених видів аудиторних робіт (семінарських занять), самостійної роботи та індивідуальних завдань відповідно до умов визначення рейтингу, набрав у семестрі певну кількість балів: для заліку не менше 30 балів.

Перелік питань, які виносяться на залік:

1. Періодизація та джерела історії держави та права України.
2. Виникнення стародавніх держав на території Північного Причорномор'я і Приазов'я.
3. Скіфська держава і право.
4. Суспільно-політичний лад і право грецьких полісів Північного Причорномор'я.
5. Суспільно-політичний лад східних слов'ян.
6. Теорії походження Київської Русі
7. Державний лад Київської Русі
8. Суспільний лад Київської Русі. Правове становище окремих груп населення.
9. Загальна характеристика джерел права Київської Русі
10. Походження, джерела, списки і редакції Руської Правди.
11. Судові органи та основні форми судового процесу Київської Русі-України.
12. Врегулювання цивільно-правових відносин в Київській Русі за «Руською Правдою».
13. Кримінальне право в Київській Русі за «Руською Правдою».
14. Сімейне та спадкове право в Київській Русі.
15. Традиції державності (особливості політичного розвитку) князівств Київської Русі у період феодальної роздробленості.
16. Виникнення і розвиток Галицько-Волинської держави
17. Суспільний лад Галицько-Волинської держави
18. Державний лад Галицько-Волинської держави
19. Правова система Галицько-Волинської держави, її особливості. Галицько-Волинський літопис.
20. Галицько-Волинської держава – правонаступниця Київської Русі

21. Природа Литовсько-Руської держави. Особливості литовського проникнення в Україні.
22. Приєднання українських земель до Литви, характеристика Кревської унії, Віленської угоди та Городельської унії.
23. Суспільний лад Великого князівства Литовського. Правове становище основних соціальних груп населення.
24. Державний лад Великого князівства Литовського.
25. Судоустрій та судочинство на українських землях в часи Великого князівства Литовського.
26. Джерела права на українських землях часу Великого князівства Литовського.
27. Магдебурзьке право в Україні (виникнення, суть, принципи та застосування).
28. Статути Великого князівства Литовського 1529, 1566, 1588 рр.
29. Основні риси цивільного і кримінального права у Великому князівстві Литовському.
30. Люблінська унія 1569 р. та утворення Речі Посполитої, його наслідки для України.
31. Суспільний лад на українських землях під владою Речі Посполитої
32. Державний лад на українських землях під владою Речі Посполитої
33. Виникнення українського козацтва: причини, соціальна база та характерні риси способу життя.
34. Запорозька Січ, її військово-адміністративний устрій.
35. Утворення реєстрового козацтва, його правове становище та місце у козацькому державотворенні.
36. Суд і судочинство, правова система у Запорозькій Січі.
37. Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст. та зміни у суспільних відносинах.
38. Основні етапи формування (юридичного закріплення) української національної державності в ході Визвольної війни середини XVII ст.
39. Зміна правового статусу України відповідно до Зборівського (1649 р.) і Білоцерківського (1651 р.) мирних договорів.
40. Юридична природа і зміст рішень Переяславської ради від 8 січня 1654 р.
41. Період «руїни» в Україні та його політико-правові наслідки.
42. Гетьманські статті і міждержавні договори та їх вплив на суверенітет України.
43. Конституція Пилипа Орлика 1710 р.
44. Формування і розвиток політичного устрою Козацько-гетьманської

держави.

45. Суспільний лад Козацько-гетьманської держави другої пол. XVII-XVIII ст.

46. Ліквідація російським царизмом автономного устрою України.

47. Адміністративно-політичний устрій Слобідської України (друга пол. XVII-XVIII ст.).

48. Судоустрій та судочинство Козацько-гетьманської держави.

49. Основні джерела та риси права Козацько-гетьманської держави.

50. Причини кодифікації, підготовка, джерела і структура кодексу 1743 р. «Права, за якими судиться малоросійський народ»

51. Основні риси цивільного та кримінального права за «Правами, за якими судиться малоросійський народ»

52. Суд і судочинство за «Правами, за якими судиться малоросійський народ»

Зразок залікового білету:

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Спеціальність 081 «Право»

Семестр I

Навчальна дисципліна «Історія держави і права України

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № 0

1. Принципи та методи пізнання історико-правових явищ.

2. Суспільний лад Козацько-гетьманської держави другої половини XVII - XVIII ст.

Затверджено на засіданні кафедри історії та теорії держави і права

Протокол № _____ від «__» _____ 20__ року

Завідувач кафедри історії та теорії держави і права

_____ **І. С. Лісна**

Екзаменатор

_____ **І. С. Лісна**

Максимальна кількість балів за залік – 30. Заліковий білет містить 2 теоретичних питання. Розгорнута відповідь на одне питання (з відповідями на додаткові уточнюючі питання) оцінюється макс. 15 балів:

Відповідь на питання залікового білету	Максимальна кількість балів
<i>1 питання</i>	<i>15</i>

<i>2 питання</i>	<i>15</i>
<i>Всього</i>	<i>30</i>

Екзамен – форма підсумкового контролю засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу з «Історії держави і права України» за весь курс навчання, що проводиться як контрольний захід. До підсумкового контролю з «Історії держави і права України» у виді екзамену студент допускається, якщо не має заборгованості, виконав навчальний план дисципліни, що передбачає обов'язкове позитивне оцінювання всіх передбачених видів аудиторних робіт (семінарських занять), самостійної роботи та індивідуальних завдань відповідно до умов визначення рейтингу, набрав у семестрі певну кількість балів: для екзамену не менше 20 балів.

Перелік питань, які виносяться на екзамен:

1. Періодизація та джерела історії держави та права України.
2. Скіфська держава і право.
3. Суспільно-політичний лад і право грецьких полісів Північного Причорномор'я.
4. Суспільно-політичний лад східних слов'ян.
5. Теорії походження Київської Русі
6. Державний лад Київської Русі
7. Суспільний лад Київської Русі. Правове становище окремих груп залежного населення.
8. Загальна характеристика джерел права Київської Русі
9. Походження, джерела, списки і редакції Руської Правди.
10. Судові органи та основні форми судового процесу Київської Русі-України.
11. Врегулювання цивільно-правових відносин в Київській Русі за «Руською Правдою».
12. Кримінальне право в Київській Русі за «Руською Правдою».
13. Традиції державності (особливості політичного розвитку) князівств Київської Русі у період феодальної роздробленості.
14. Виникнення і розвиток Галицько-Волинської держави
15. Суспільний лад Галицько-Волинської держави
16. Державний лад Галицько-Волинської держави
17. Правова система Галицько-Волинської держави, її особливості. Галицько-Волинський літопис.
18. Природа Литовсько-Руської держави. Особливості литовського проникнення в Україну.

19. Суспільний лад Великого князівства Литовського. Правове становище основних соціальних груп населення.
20. Державний лад Великого князівства Литовського.
21. Судоустрій та судочинство на українських землях в часи Великого князівства Литовського.
22. Джерела права на українських землях часу Великого князівства Литовського.
23. Магдебурзьке право в Україні (виникнення, суть, принципи та застосування).
24. Складання, джерела і структура статутів Великого князівства Литовського.
25. Основні риси цивільного і кримінального права у Великому князівстві Литовському.
26. Люблінська унія 1569 р. та утворення Речі Посполитої, його наслідки для України.
27. Суспільний лад на українських землях під владою Речі Посполитої
28. Державний лад на українських землях під владою Речі Посполитої
29. Виникнення українського козацтва: причини, соціальна база та характерні риси способу життя.
30. Запорозька Січ, її військово-адміністративний устрій.
31. Утворення реєстрового козацтва, його правове становище та місце у козацькому державотворенні.
32. Суд і судочинство, правова система у Запорозькій Січі.
33. Національно-визвольна війна українського народу середини XVII ст. та зміни у суспільних відносинах.
34. Основні етапи формування (юридичного закріплення) української національної державності в ході Визвольної війни середини XVII ст.
35. Юридична природа і зміст рішень Земського собору від 1 жовтня 1653 р. і Переяславської ради від 8 січня 1654 р.
36. Період «руїни» в Україні та його політико-правові наслідки.
37. Конституція Пилипа Орлика 1710 р.
38. Формування і розвиток політичного устрою Козацько-гетьманської держави.
39. Суспільний лад Козацько-гетьманської держави другої пол. XVII-XVIII ст.
40. Ліквідація російським царизмом автономного устрою України.
41. Адміністративно-політичний устрій Слобідської України (друга пол. XVII-XVIII ст.).
42. Судоустрій та судочинство Козацько-гетьманської держави.

43. Основні джерела та риси права Козацько-гетьманської держави.
44. Причини кодифікації, підготовка, джерела і структура кодексу 1743 р. «Права, за якими судиться малоросійський народ»
45. Основні риси цивільного та кримінального права, суд і судочинство за «Правами, за якими судиться малоросійський народ»
46. Організація органів самоврядування на західноукраїнських землях періоду австрійського панування.
47. Загальнодержавні та місцеві органи влади і управління на західноукраїнських землях часу дуалістичної Австро-Угорської монархії.
48. Адміністративно-політичний устрій західноукраїнських земель в складі Австрійської імперії (кін. XVIII - середина XIX ст.).
49. Джерела та система права на західноукраїнських землях австрійської доби.
50. Кодифікаційні роботи другої половини XVIII ст. (Суд і розправа в правах малоросійських 1750–1758 рр.; Екстракт малоросійських прав 1767 р. і його переробка 1786 р.)
51. Кодифікаційні роботи першої половини XIX ст. (Зібрання малоросійських прав 1807 р., Звід місцевих законів західних губерній 1837 р., Звід законів Російської імперії та його поширення на Україні)
52. Реформи і контрреформи царського уряду другої половини XIX ст. в Україні
53. Зміст і наслідки селянської реформи 1861 р. в Україні.
54. Адміністративно-територіальний поділ українських земель в Російській імперії кін. XVIII-XIX ст.
55. Система органів самодержавного управління підросійської України XIX ст.
56. Передумови відродження Української державності на поч. XX ст.
57. Державність України доби Української Центральної Ради: організація державної і судової влади.
58. Законодавча діяльність Української Центральної Ради
59. Характеристика Універсалів Центральної Ради
60. Конституція УНР, її структура та основні положення.
61. Гетьманський переворот та його юридичне оформлення.
62. «Українська держава» гетьмана П. Скоропадського: організація державної влади та законодавства.
63. Українська державність за Директорії УНР: організація державної влади, територіальний устрій та законодавство.
64. Органи державної влади Директорії УНР

65. Акт злуки УНР та ЗУНР, його правове оформлення та юридичні наслідки.
66. Проголошення ЗУНР, її центральні та місцеві органи влади і управління.
67. Законодавча діяльність ЗУНР.
68. Жовтневий переворот більшовиків, та його вплив на Україну.
69. Режим «воєнного комунізму» - модель будівництва соціалізму в Україні у другий радянський період.
70. Характеристика органів позасудових репресій в 20-х рр. ХХ ст.
71. Державно-правові засади НЕПу. Правове регулювання політики українізації.
72. Перша кодифікація законодавства радянської України в період нової економічної політики (1921 –1929 рр.)
73. Державно-правові інститути в Україні періоду репресивно-тоталітарного режиму
74. Судова система та позасудові репресивні органи в УРСР у 30-х рр. ХХ ст.
75. Причини та наслідки індустріалізації та колективізації в УРСР
76. Радянська державність та право в Україні напередодні та в роки Другої світової війни
77. Спроба побудови Української держави - Карпатської України у 1938-1939 рр. та її історичне значення.
78. Становлення Української державності в роки Другої Світової війни
79. ОУН-УПА в боротьбі за Українську державу.
80. Правові основи входження Західної України та Північної Буковини до складу СРСР-УРСР.
81. Особливості входження до складу СРСР та радянська українізація Українського Закарпаття (1944-1945 рр.).
82. Правовий статус Української РСР як союзної республіки в 40-80-ті рр.
83. Основні напрями другої комплексної кодифікації законодавства УРСР (1957-1985 рр.).
84. Держава і право УРСР в період перебудови (квітень 1985 – серпень 1991 років)
85. Розпад СРСР та відродження незалежної суверенної Української держави. Юридичне оформлення незалежності України
86. Прийняття Конституції України 28 червня 1996 р., її структура, основні положення і значення. Зміни до Конституції.
87. Події Помаранчевої Революції: причини та наслідки.

88. Події Революції гідності: причини та наслідки.
89. Війна за незалежність України у ХХІ ст.
90. АТО і ООС – боротьба за суверенність держави

Зразок екзаменаційного білету:

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Спеціальність 081 «Право»

Семестр II

Навчальна дисципліна «Історія держави і права України»

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 0

1. Принципи та методи пізнання історико-правових явищ.
2. Джерела права на українських землях часу Великого князівства Литовського
3. Акт злуки УНР та ЗУНР, його правове оформлення та юридичні наслідки.

Затверджено на засіданні кафедри історії та теорії держави і права

Протокол № _____ від «__» _____ 20__ року

Завідувач кафедри історії та теорії держави і права

_____ **І. С. Лісна**

Екзаменатор _____ **І. С. Лісна**

Максимальна кількість балів за іспит – 40. Екзаменаційний білет містить 3 теоретичних питання. Повна відповідь на 1 питання (з відповідями на додаткові уточнюючі питання) оцінюється макс. 12 балів, а повна відповідь на 2-3 питання (з відповідями на додаткові уточнюючі питання) оцінюється макс. 14 балів:

<i>Відповідь на питання екзаменаційного білету</i>	<i>Максимальна кількість балів</i>
<i>1 питання</i>	<i>12</i>
<i>2 питання</i>	<i>14</i>
<i>3 питання</i>	<i>14</i>

<i>Всього</i>	<i>40</i>
----------------------	------------------

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Денна форма навчання

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів	
1	Усна відповідь на семінарському занятті	35 (7*5)	35 (7*5)
2	Реферат	15	15
3	Доповідь	20 (2*10)	10
4	Залік (I семестр) / Екзамен (II семестр)	30	40
	Всього	100	

Усна відповідь на семінарських заняттях включає в себе: опитування по будь-якому питанню, винесеному на семінарське заняття (за вибором викладача), відповідь на питання інших студентів, запитання студентів до інших студентів, доповнень відповідей інших студентів, відповідь на питання для повторення (з тем, що було вивчено раніше), вирішення ситуаційних завдань з необхідною аргументацією та посиланням на законодавство. Максимальна кількість балів може бути виставлена студентам, підготовленим до відповідей на усі питання теми.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями, як: правильність відповідей на питання, повнота і конкретність відповіді, ступінь використання наукових і нормативних джерел, уміння пов'язати теорію з практикою, логіка і аргументованість викладу думок, культура мови.

Протягом семестру заплановано 7 усних відповідей студента з макс. оцінкою в 5 балів. Всього за семестр за усні відповіді студент макс. набирає 35 балів.

Реферат. Макс. оцінка – 15 балів. Оцінка виставляється з урахуванням двох параметрів:

1) якість виконаного реферату – максимальна оцінка виставляється (10 б.), якщо студент послідовно, обґрунтовано та теоретично правильно виклав матеріал; продемонстрував здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, здійснив критичний огляд визначень, наведених різними авторами в різних джерелах; продемонстрував здатність робити логічні висновки та узагальнення; здатність висловлювати та аргументувати власне ставлення до альтернативних поглядів на певне питання; використовував фактичні та статистичні дані; продемонстрував знання законодавчих та нормативних актів України, підручників, посібників. Реферат містить всі необхідні структурні елементи (титульну сторінку, план, вступ, основну частину, висновки, список використаної літератури). Оформлення бібліографічного списку відповідає чинним вимогам. Детальні вимоги щодо технічного оформлення реферату знаходиться в системі Moodle.

2) якість захисту (презентації) реферату – максимальна оцінка виставляється (5 б.), якщо презентація пов'язана з метою і предметом дослідження; результати дослідження узагальнюються з метою формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження, презентація має в основі ключові положення, які повністю розкривають тему дослідження, презентація надає інформацію в логічній послідовності, презентація завершується, змушуючи замислитись над ідеєю і темою дослідження.

Доповіді: передбачає поглиблене вивчення студентом окремого питання з курсу дисципліни та виконання наукового огляду обраної теми (за погодженням з викладачем) із зазначенням використаної літератури; за виконання доповіді студент може отримати максимально 10 балів. В I семестрі студент готує 2 доповіді – 20 балів. Доповіді оголошуються на семінарських заняттях. Студентам, які є членами наукового гуртка «VERITAS», даний вид роботи зараховується за участь в підготовці наукових заходів гуртка.

Заочна форма навчання

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів	
1	Усна відповідь на семінарському занятті	10 (2*5)	10 (2*5)
2	Контрольна індивідуальна робота	50	40
3	Доповідь	10	10
4	Залік (II триместр) / Екзамен (III триместр)	30	40
	Всього	100	

Усна відповідь на семінарських заняттях включає в себе: опитування по будь-якому питанню, винесеному на семінарське заняття (за вибором викладача), відповідь на питання інших студентів, запитання студентів до інших студентів, доповнень відповідей інших студентів, відповідь на питання для повторення (з тем, що було вивчено раніше), вирішення ситуаційних завдань з необхідною аргументацією та посиланням на законодавство. Максимальна кількість балів може бути виставлена студентам, підготовленим до відповідей на усі питання теми.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями, як: правильність відповідей на питання, повнота і конкретність відповіді, ступінь використання наукових і нормативних джерел, уміння пов'язати теорію з практикою, логіка і аргументованість викладу думок, культура мови.

Протягом триместру заплановано 2 усні відповіді студента з макс. оцінкою в 5 балів. Всього за триместр за усні відповіді студент макс. набирає 10 балів.

Контрольна індивідуальна робота: за виконання контрольної, що виконується під час самостійної роботи, студент заочної форми навчання може отримати максимально 40-50 балів. Метою написання контрольної роботи є поглиблене вивчення студентом широкого кола питань із курсу, що вивчається, шляхом опрацювання основної та додаткової літератури. Варіанти завдань і вимоги до контрольної роботи подаються в системі Moodle:

1) Контрольна робота до заліку – URL:

<http://moodle3.chmnu.edu.ua/mod/assign/view.php?id=18700>

2) Контрольна робота до іспиту – URL:

<http://moodle3.chmnu.edu.ua/mod/assign/view.php?id=20577>

Виконана контрольна робота завантажується в електронному вигляді в систему Moodle за 2 тижні до початку іспитово-залікової сесії.

Доповіді: передбачає поглиблене вивчення студентом окремого питання з курсу дисципліни та виконання наукового огляду обраної теми (за погодженням з викладачем) із зазначенням використаної літератури; за виконання доповіді студент може отримати максимально 10 балів.

7. Рекомендовані джерела інформації

7.1. ОСНОВНІ ДЖЕРЕЛА (Основна література, методичне забезпечення, ресурси)

1. Іванов В.М. Історія держави і права України : Навчальний посібник. Частина 1. К. : МАУП, 2002. 264 с.
2. Іванов В.М. Історія держави і права України : Навчальний посібник. К. : Атіка, 2003. 416 с.
3. Історія держави і права України : підручник / В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, В. О. Рум'янцев та ін. Х. : Право, 2013. 704 с.
4. Історія держави і права України : практикум : навч. посіб. : рекомендовано МОН України / А. Є. Шевченко, Л. І. Суюсанов, Г. В. Мухіна та ін. Донецьк : Кальміус, 2012. 244 с.
5. Історія держави і права України : Підручник / За ред. А.С. Чайковського. К. : Юрінком Інтер, 2003. 512 с.
6. Трофанчук Г. І. Історія держави та права України : навч. посіб. : Рекомендовано МОН України. К. : Юрінком Інтер, 2011. 382 с.
7. Історія держави і права України. Академічний курс : підручник : у 2-х т. / [за ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина]. Київ : Ін Юре, 2000. Т. 1. 648 с.
8. Історія держави і права України : Навчальний посібник / Чайковського А.С. К. : Юрінком Інтер, 2001. 364 с.
9. Історія держави і права України: навч. посібник для підготовки до іспитів / упоряд.: І.В. Тетарчук, Т.Є. Дяків. К.: ЦУЛ, 2013. 214 с.
10. Кульчицький В. С., Тищик Б. Й. Історія держави і права України : підручник. Київ : Ін юре, 2007. 624 с.
11. Антологія української юридичної думки : В 10 т. / За ред. Ю.С. Шемшученка. К. : ВД "Юридична книга". 2002 Т. 2 : Історія держави і права України: Руська Правда. 2002. 592 с.
12. Антологія української юридичної думки : В 10 т. / За ред. Ю.С. Шемшученка. К. : ВД "Юридична книга". 2002 Т. 3: Історія держави і права України: козацько-гетьманська доба : За ред. Ю.С. Шемшученка. 2003. 584 с.
13. Захарченко П.П. Історія держави і права України : Підручник / П.П. Захарченко. К. : Атіка, 2005. 368 с.
14. Захарченко П.П. Історія держави та права України : Навчальний посібник. К. : Университет "Україна", 2005. 208 с.
15. Музиченко П. П. Історія держави і права України : навч. посіб. 6-те вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2007. 471 с.
16. Наливайко Л.Р. Державний лад України: теоретико - правова модель. Х.: Право, 2009. 600 с.
17. Терлюк І.Я. Історія держави і права України: Навчальний посібник. К. : Атіка, 2011. 944 с.
18. Історія держави і права України. / уклад.: В. М. Власенко. [у 2 ч]. Ч. 1. Суми: Вид-во СумДУ, 2014. 165 с.
19. Історія держави і права України: навч. посіб. Ч. 1 / А. М. Середа. Суми: Університетська кн.; Запоріжжя: ФОП Зеленкевич Л. П., 2012. 332 с.

20. Історія держави і права України: навч. посіб. / І. Я. Терлюк; Львівський державний університет внутрішніх справ. К.: Атіка, 2011. 944 с.
21. Історія держави і права України: словник термінів і понять / В. В. Щукін. К.: Кондор, 2011. 284 с.
22. Історія держави та права України: навч. посіб. К.: Юрінком Інтер, 2011. 384 с.
23. Хрестоматія з історії держави і права України : У 2-х т. Навчальний посібник / За ред. В.Л.Гончаренка. К. : ВД " Ін Юре ". 2000 Т.2 : Лютий 1917 р. 1996 р. 2000. 728 с.
24. Звичаєве право запорозької Січі: Збірник наукових статей за результатами конкурсу «Звичаєве право Запорозької Січі / За заг. ред. С.М.Тимченко. Запоріжжя: ЗНУ, 2010. 128 с.
25. Бурдін М. Ю. Історія держави і права України : практикум. Х. : ФОП Бровін О.В., 2017. 444 с.

7.2. ДОДАТКОВІ ДЖЕРЕЛА

1. Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 38. Ст. 502.
2. Декларація прав національностей України // Відомості Верховної Ради України. 1991. - № 53. – Ст. 799.
3. Декларація про державний суверенітет України // Відомості Верховної Ради України. 1990. № 31. Ст. 429
4. Андрухів О. Арешти як одна з форм репресій проти "ворожих елементів" у Західній Україні в 1939-1941 рр. (правовий аналіз). Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності : Зб. наук. праць / Донец. юрид. ін-т Луган. держ. ун-ту внутр. справ. 2010. № 2. С. 18-26.
5. Атаманова Н. В. Правовий порядок Запорізької Січі як феномен правового життя України (XVI-XVIII ст.). Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2012. № 19 т. 1. С. 9-11.
6. Апанович О. Українсько-російський договір 1654 р. Міфи і реальність. К.: Атіка, 1994. 167 с.
7. Бачур Б.С. Інститут земельних відносин у цивільному звичаєвому праві України в X – середині XIX ст. (історико-правовий аспект). Одеса: ОНУ ім. І.І.Мечникова, 2008. 204 с.
8. Блажівська О. Спадкове право за Галицьким цивільним кодексом 1797 року: історико-правовий аналіз. Вісник Національної академії прокуратури України : часопис / Нац. акад. прокуратури України. 2014. № 2. С. 92-99.
9. Бойко І. Боротьба українського народу за державну незалежність у 1917-1921 рр. : уроки для сучасної України. Право України : юрид. журн. / засн. Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, НУ "Юрид. акад. ім. Ярослава Мудрого" та ін. 2016. № 1. С. 182-191.
10. Бойко І. Договірне право Гетьманщини за «Правами, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. Право України. 1998. № 5. С. 98-100.

11. Бойко І. Про цивільне право Гетьманщини за кодексом 1743 року. *Право України*. 1999. № 3. С. 88-90.
12. Бойко І. Й. До питання про сімейне право Гетьманщини за Кодексом 1743 року. *Вісник Львів. ун-ту. Серія юрид.* 1999. Вип. 34. С. 23-26.
13. Бойко, О. Д. *Історія України : підручник : затверджено МОН України*. Київ : Академія, 2016. 717 с.
14. Бойко І.Й. *Органи влади і право в Галичині у складі Польського королівства (1349-1569 рр.): монографія*. Львів: Видав. центр. ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. 628 с.
15. Буша Н. Д. До питання участі народу в управлінні державними справами в Київській Русі, Литовсько-Руській державі та Речі Посполитій. *Держава і право : зб. наук. праць. Юрид. і політ. науки / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*. 2010. № 4 (№ 50). С. 108-113.
16. Бульба О. До питання поділу влади в Україні: пошук оптимальних варіантів. *Право України*. 2004. № 4.
17. Винник Н. М. *Історико-правові аспекти становлення української державності в Закарпатті (1918-1939 рр.)*. Південноукраїнський правничий часопис. 2011. № 1. С. 237-240.
18. Вільховий Ю. В. *Історичні віхи української державності*. Бюлетень Міністерства юстиції України : офіц. вид. / засн. М-во юстиції України. 2015. № 8. С. 42-46.
19. Гладкий С.О. *Кооперативне законодавство УСРР 1920-х років як явище правової реальності: моногр.* Полтава: РВВ ПУЕТ, 2012. 522 с.
20. Горобець В. *Політичний устрій українських земель другої половини XVII – XVIII ст.: Гетьманщина, Запоріжжя, Слобожанщина, Правобережна Україна (спроба структурно-функціонального аналізу)*. К.: НАН України, Інститут історії, 2000. 96 с.
21. Гошко Т.Д. *Нариси з історії магдебургського права в Україні (XVI – початок XVIIIст.)*. Л.: Афіна, 2002. 255 с.
22. Гошко Ю.Г. *Звичаєве право населення українських Карпат та Прикарпаття XIV-XIX ст.* Львів: Ін-т народознавства НАН України, 1999. 336 с.
23. Грицак Я.Й. *Нарис історії України: формування модерної української нації XIX-XX ст.*. К., 2000. 356 с.
24. Грушевський М.С. *Історія України Русі*. В 11 т., 12 кн. К., 1991-2000
25. Грушевський М.С. *На порозі нової історії України*. К., 1991. 128 с.
26. Грушевський М.С. *Новий період історії України*. К., 1992.
27. Грушевський М.С. *Хто такі українці і чого вони хочуть*. К., 1991. 240 с.
28. Грушевський М.С. *Якої ми хочемо автономії і федерації*. К., 1998.
29. Денисенко Г. Г. *Воєнна історія України в контексті дослідження і збереження культурної спадщини / Відп. ред. В. Горбик*. НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2011. 289 с.
30. *Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.: збірник документів / упоряд. В.І. Горобець; за ред. Л.А. Дубровна*. К.: Наукова думка, 1993. 392 с.
31. Єрмолаєв В. *Про деякі спірні питання історії державотворення на Гетьманщині часів Б. Хмельницького*. *Вісник Національної академії правових*

наук України : зб. наук. пр. / засн. Президія Нац. акад. пр. наук України, НУ «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». 2013. № 2. С. 78-88.

32. Заруба В.М. Держава і право Київської та Галицько-Волинської Русі (кінець VIII – початок XIV ст.): Навчальний посібник. К.: Істина, 2007. 128 с.

33. Іванова А.Ю. Законодавчий процес і законодавча техніка в період Центральної Ради, Гетьманату П.П. Скоропадського та Директорії. К.: Наук. думка, 2011. 221 с.

34. Капраль М. Привілеї міста Львова (XIV–XVIII ст.). – Т. 1: «Львівські історичні пам'ятки» / Упоряд. М. Капраль; Наук. ред. Я. Дашкевич, Р. Шуст. Львівське відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України; Львівський національний університет ім. І. Франка. 2-е виправлене видання (електронний варіант). Львів, 2010. 544 с.

35. Кислий П., Вайз Ч. Становлення парламентаризму в Україні на тлі світового досвіду. К., 2000. 209 с.

36. Ковальова С.Г. Судебник Великого князя Казимира Ягайловича 1468 року: монографія. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. 112 с.

37. Ковальова С.Г. Судоустрій і судочинство на українських землях Великого князівства Литовського: монографія. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. 200 с.

38. Корогод Г.І. Перша конституція України. Пилип Орлик і його діяльність в еміграції: навчальний посібник. Суми: Унів.книга, 2008. 124 с.

39. Кравчук М. В. Держава та армія в УНР в період тимчасового уряду та їх правове закріплення. Держава і право : зб. наук. праць. Юрид. і політ. науки / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. 2012. № 48. С. 69-75.

40. Кульчицький С.В. Голодомор 1932 – 1933 рр. як геноцид: труднощі усвідомлення. К.: Наш час, 2008. 424 с.

41. Кульчицький П. Законодавство Західно-Української Народної Республіки: проблеми дослідження. Вісник Львівського університету. Серія юридична : зб. наук. праць / засн. Львів.нац. ун-т ім. І. Франка. Юридичний ф-т. 2012. Вип. 56. С. 111-116.

42. Кобилецький М. Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.): Історико-правове дослідження. Л.: ПАІС, 2008. 406 с.

43. Лісна І.С. Геополітика в умовах війни: про причини орієнтації Хмельницького в сторону Москви // Правові засоби забезпечення та захисту прав людини: вітчизняний та зарубіжний досвід: Матеріали Міжнародної наук.-прак. конференції науковців, юристів-практиків, молодих вчених, аспірантів, здобувачів, студентів. м. Северодонецьк, 13-14 квітня 2017 р. Северодонецьк: вид-во СНУ ім.В.Даля, 2017. 246 с. (С. 58-61)

44. Лісна І.С. Діяльність С. Петлюри в еміграції. // Всеукраїнська науково-практична конференція "Юридичні Могилянські читання - 2017», Україна, м. Миколаїв, квітень 2017 р.

45. Лісна І.С. Історичні передумови входження Криму до складу УРСР. // Ольвійський форум 2017 : стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі» : XI міжнар.наук.-практ.конф. 8-11 червня 2017 р., м.Миколаїв : тези доп. Секція : Актуальні проблеми юриспруденції /

Чорном.нац.ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 72 с. (С. 63-65).

46. Лісна І. С. Магдебурзьке право в Україні XIV ст. – перша половина XVII ст. // Міжнародна наукова конференція «Ольвійський форум - 2016: Стратегії України в геополітичному просторі», Україна, м. Миколаїв, червень 2016 р. С. 18-20.

47. Лісна І. С. Магдебурзьке право на українських землях. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Юридичні науки. Вип. 2. Т. 1 2016. С. 15-19.

48. Лісна І. С. Конституційне законодавство Української держави в період Гетьманату. Матеріали Міжнародної наук.-прак. конференції науковців, юристів-практиків, молодих вчених, аспірантів, здобувачів, студентів. м. Северодонецьк, 14-15 квітня 2016 р. / За ред. проф. Розовського Б.Г. Северодонецьк, Східноукраїнський національний університет ім.Володимира Даля, 2016. 205 с. (С. 182-186).

49. Лісна І.С. Конституція України – правове джерело незалежності. // Перші Миколаївські юридичні дискусії: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 18.05.2016 року. Збірник наукових статей / За ред. В.М. Безчастного, О.А. Кириченка, В.М. Поперечного. Миколаїв: МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2016. 804 с.

50. Лісна І. С. Правові основи взаємовідносин України і Московського царства у часи Хмельниччини 1648-1657 рр. Всеукраїнська науково-практична конференція «Юридичні Могилянські читання - 2016», Україна, м. Миколаїв, квітень 2016 р. С. 120-124.

51. Лісна І. С. Правовий статус судових органів в Українській державі Павла Скоропадського. «Порівняльно-аналітичне право». 2015 №2. С. 30-33. Електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» // [Електронне джерело] : URL: <http://www.pap.in.ua/index.php/arhiv-vidannja/49>

52. Лісна І. С. Становлення державності в Україні (1917 – 1922 рр.): [монографія у 2-х частинах]. Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2014. Ч. 2. 2014. 444 с.

53. Лісна І. С. Судова система та судочинство в період становлення державності в Україні (1917-1918 рр.). Могилянські читання-2014. Всеукраїнська науково-методична конференція «Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти»: тези. Вип. 5. Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2014. 92 с.

54. Лісна І. С. Фондові лекції з історії держави і права України. Лекція 11. Державність і право Гетьманщини. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. Вип. 22. 36 с.

55. Лісна І. С. Фондові лекції з історії держави і права України. Лекція 3. Державність і право Київської Русі та Галицько-Волинського князівства. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. Вип. 22. 36 с.

56. Лісна І. С. Фондові лекції з історії держави і права України. Лекція 8. Державність і право українських земель у складі Великого князівства Литовського. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. Вип. 22. 41 с.

57. Лісна І. С. Фондові лекції з історії держави і права України. Лекція 14. Держава і право українських земель у складі Австро-Угорщини. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. Вип. 22. 41 с. (Авторська лекція у форматі А4).

58. Лісна І. С. Хорватія та Україна в боротьбі за незалежність в кінці ХХ – початку ХХІ ст.: політико-правовий погляд. Збірка Міжнародна науково-практична конференція «Юридична наука та практика: виклики сучасних євроінтеграційних процесів», м. Братислава, Словацька Республіка, 27-28 листопада 2015 р. 247 с. С. 32 – 35.

59. Лісна І.С., Белінський П.В. Розвиток відносин власності в Україні в період козацько-гетьманської держави. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017. Вип. 1. Т. 1. С. 32-35.

60. Лісна І. С., Михайлів Т. Є. Боротьба за незалежність Української держави часів П.Скоропадського. Ольвійський форум-2015: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі: Тези. Випуск «Сучасна юриспруденція». Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2015. 73 с.

61. Лісна І. С., Михайлів Т. Є. Державотворча діяльність Української Центральної Ради. Юридичні Могилянські читання-2015: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 21 квітня 2015 р., м. Миколаїв. Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2015. 120 с. С. 106 – 109.

62. Лісна І. С., Михайлів Т. Є. Кодифікація уголовного законодавства в советской Украине в период НЭПа. Актуальные проблемы уголовного права и процесса в условиях реформирования законодательства : материалы Международной научной конференции. Москва, 13 ноября 2014 г. Москва : РУДН, 2014. 619 с. С. 132 – 139.

63. Лісна І. С., Михайлів Т. Є. Конституція УНР 1918 р. про органи державної влади і управління України: історичний досвід і сучасність. Могилянські читання-2015. Всеукраїнська науково-методична конференція «Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти». Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2015. 68 с. С. 30 – 33.

64. Логвиненко І. А. Гетьманат в Українській державі: сутність та особливості / І. А. Логвиненко. Право і безпека : Наук. журн. : засн. Хар. нац. ун-т внутр. справ. 2010. № 5(37). С. 42-44.

65. Мамонтов І. О. Політико-правова оцінка боротьби ОУН і УПА у 1940-1950-х рр.: методологічний аспект. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична : зб. наук. праць / засн. Львів. держ. ун-т внутр. справ. 2010. № 1. С. 107-113.

66. Мацькевич М. Історико-правові аспекти проголошення акта злуки УНР та ЗУНР. Юридична Україна : Щомісячний правовий часопис / співзасновники Київський регіональний центр Академії правових наук України, СП Юрінком Інтер. 2010. № 12. С. 25-31.

67. Мелех Л. В. Окремі аспекти розвитку законності в Галичині у другій половині XVIII – першій половині XIX ст. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична : зб. наук. праць / засн. Львів. держ. ун-т внутр. справ. 2015. Вип. 2. С. 18- 27.
68. Музиченко П. Магдебурзьке право в Україні. Юридичний вісник. 2014. № 3.
69. Музиченко П., Єрмошкін С, Нагуш О. Суд і процес у Київській Русі. Одеса, 1995.
70. Орленко В.І. Історія держави і права України: посібник для підготовки до іспитів. К.: Видавець Паливода А.В., 2006. 164 с.
71. Права, за якими судиться малоросійський народ. 1743 (Упор. К.А.Вислобоков). Наукове видання. К., 1997. 548 с.
72. Прицак Л. Д. Основні міжнародні договори Богдана Хмельницького 1648-1657 рр. Х. : Акта, 2013. 493 с.
73. Ричка В. М. «Вся королівська рать» (Влада Київської Русі). Нан України. Інститут історії України. К: Інститут історії України, 2012. 180 с.
74. Резніков А.В. Магдебургське право: українські варіації на тему європейської традиції (історико-правовий опис). Л.: РВВ ЛДУВС, 2007. 208 с.
75. Рум'янцев В. Павло Скоропадський в українському державотворенні (до 140-річчя з дня народження). Вісник Академії правових наук України : зб. наук. пр. / засн. Президія Акад. правових наук Укр. 2013. № 1. С. 34-43.
76. Скоморовський В. Б. Правові основи військово-політичного договору радянських республік 1919р. Держава і право : зб. наук. праць. Юрид. і політ. науки / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. 2012. № 57. С. 95-100.
77. Скуратович І. М. Еволюція феодальних привілеїв на західноукраїнських землях (кінець XVIII – перша половина XX ст.). Форум права : електрон. наук. фахове вид. / ХНУВС. 2013. № 3. С. 592-595.
78. Сокальська О. В. Нариси з історії українського судочинства (XVI – початок XVII ст.) : монографія. Одеса : Інтерпрінт, 2012. 210 с.
79. Статути Великого князівства Литовського 1529 року / За ред.: С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юридична література, 2002. 463 с.

